

LÄRAR- HANDLEDNING

Väktarinnan

av Åsa Rosén

En handledning av Åsa Rosén och Titti Rosén

Introduktion

Den här lärarhandledningen kan användas som inspiration och undervisningsstöd för er som läser och vill arbeta vidare med *Väktarinnan*. Här finns frågor att diskutera inför läsningen, läsförståelsefrågor under läsningen och frågor och ämnesrelaterade uppgifter som du kan arbeta vidare med efteråt.

Läroplanen

Lärarhandledningen är kopplad till Lgr 22 och använder sig av aktivt reflekterande med hjälp av lässtrategier för att stärka elevernas språkutveckling. I syftetexten för svenska står det bland annat: *”Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier.”* Arbetsuppgifterna i lärarhandledningen är kopplade till läroplanen i Svenska, Bild, NO, Geografi och SO.

Om boken

Virva tog sig fram på bara fötter över blåbärsriset. Varför hade hon inga skor? Marken var ju jättekall! Iza kom tveksamt efter. Rötterna sträckte sig spretande mot henne som häxfingrar från gamla sagor.

– Här är det.

Virva hade stannat vid tre stora klippblock och flyttade nu undan stenarna med en lätthet som om de vore av frigolit. Iza stirrade på Virvas tunna armar och sedan på stenarna. Var de inte riktiga? Det kunde de inte vara. I så fall hade den här tjejen superhjältekrafter.

Iza och hennes familj har lämnat sitt liv i storstan och flyttat till den lilla byn Kaulinpää uppe i Tornedalen. Pappa har haft en hjärtinfarkt och behöver jobba mindre, och Iza förväntar sig en tillvaro lika trist som mormors skruttiga sommarstuga. Där ska de bo tills det nya huset är klart, huset som ska byggas på en vacker plats vid älven trots att lokalbefolkningen säger att marken där är helig och tillhör viskorna.

Iza tror lika lite som sin familj på några gamla tornedalska skrönor. Men så träffar hon Virva, en flicka som hon trodde var en låtsaskompis hon lekte med som barn. Virva leder Iza till viskorna och deras hemliga platser. Där träffar hon Varkjaur, som irriterar henne oerhört, men som ändå får hennes hjärta att slå extra slag ...

Före läsningen

Bygg upp elevernas förförståelse. Bekanta er med boken genom att läsa baksidestexten.

SAMTALA OCH DISKUTERA

- Vilka väsen känner du till sedan tidigare?
- Vad menas med folktro?
- Finns det några väsen som du tror finns på riktigt?

OMSLAGET OCH INLAGAN

- Titta på bilden och läs titeln. Vad tror du boken kommer att handla om? Vad är det för typ av bok? Låt eleverna motivera sina svar.
- Vilka djur ser du på omslaget?
- Ser du några andra förutom djuren och Iza?
- I början av boken finns en karta över byn Kaulinpää. Hur många ser ut att bo där?
- Vad tror du det är för symbol som syns på första sidan innan boken börjar? Har du någon tanke på vad den kan betyda?

Under läsningen

LÄSFÖRSTÅELSEFRÅGOR OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

Högläs boken i helklass eller par, diskutera och reflektera tillsammans. Variera gärna mellan högläsning och tyst läsning. Här nedan följer frågor kopplade till varje kapitel. En del av svaren står i texten och en del handlar om att dra sina egna slutsatser, väcka tankar eller reflektera och ta reda på saker. Stanna upp vid svåra ord eller uttryck under läsningen. Eleverna kan också själva säga till om de vill ha ett ord förklarat.

Använd gärna EPA när ni diskuterar frågorna.

E=Eleven funderar och reflekterar själv.

P=Diskuterar i par.

A=Alla i klassen delger varandra.

Metoden gör alla delaktiga och aktiva i samtalet. De utbyter erfarenheter och upplevelser och lär av varandra.

Läsförståelse- frågor

Kapitel 1

- Vad vet du om byn som Izas familj flyttar till?
- Varför har de flyttat?
- Vad tror du det är för någon som spanar på Iza och hennes familj?

Kapitel 2

- Vad berättar Izas mamma om dimman?
- Hur mycket värme tror du kroppen klarar av i en bastu? Leta sedan upp information, hade du rätt?
- Izas pappa har hittat en stenlabyrint. Vad tror du labyrinter används till?

Kapitel 3

- Vad heter Izas nya skola?
- Vad är ett kommunvapen? (Leta upp information.)
- Har det funnits svarträvar tror du?

Kapitel 4

- Vad tycker Iza om flyttgubben?
- Varför tror du att Mika varnar dem för bygget som de planerar?
- Hur tycker du Iza verkar trivas hittills? Vad planerar hon?

Kapitel 5

- Hur skulle du beskriva Paul?
- Paul säger några ord på meänkieli. Vad tror du att ordet *hullu* betyder?

Kapitel 6

- Varför blir Iza förvånad när Robin sitter vid ratten?
- Hur får Iza loss bilen?
- Varför tror du att det första Iza lärde sig på meänkieli var svordomar?

Kapitel 7

- Varför följer Iza med tjejen in i skogen?
- Varför vill hon inte följa med henne ner i grottan?

Kapitel 8

- Vad får Iza och Enok i födelsedagspresent?
- Paul är väldigt upprörd, vad är det han vill att familjen ska göra?
- Varför vill Nina att Paul ska gå?

Kapitel 9

- Vad är det Paul har i sin lönnlåda?
- Varför får Izas familj inte bygga sitt hus vid branten?
- Vad säger Paul kan hända om de fortsätter bygga?

Kapitel 10

- Vad berättar Iza om bygget för sin pappa?
- Lyckas Iza övertyga pappa?

Kapitel 11

- Vart flyger de med helikoptern?
- Vad säger vårdaren är speciellt med just den här dagen?
- Varför tror Iza att mamma och Enok inte ska förlåta henne?

Kapitel 12

- Hur mår pappa efter sjukhusbesöket?
- Varför är tjejnerna i ishallen arga på Iza?

Kapitel 13

- Vad är Pauls förklaring till pappas sjukdom?
- Vad säger mamma om det?
- Vad föreslår Paul att Iza ska göra?

Kapitel 14

- Vad händer med kristallhalsbandet när Iza går i labyrinten?
- Vem dyker upp när Iza går i labyrinten?
- Virva säger att hon har ett märke, vilket märke pratar hon om?

Kapitel 15

- Vad säger mamma om viskorna?
- Hur går det när Iza berättar för Enok om viskorna?
- Vill Enok flytta tillbaka till Stockholm?

Kapitel 16

- Varför är Iza ute och smyger vid midnatt?
- Vad flyger in i föräldrarnas sovrum?

Kapitel 17

- Hur betar sig pappa på morgonen?
- Varför blir Iza orolig?
- Vad är Paul och Izas plan?

Kapitel 18

- Varför stannar Iza hemma från skolan?
- Hur går det för arkeologerna?

Kapitel 19

- Vad säger Liv som får Iza att undra vad hon vet?
- Varför följer Iza med Robin ut?
- En målning på en skolvägg får Iza att reagera. Varför då?

Kapitel 20

- Varför vill inte Iza gå in på lektionen?
- Vad tycker Helly att de ska göra i stället?
- Tror Helly på Iza när hon berättar om viskorna?

Kapitel 21

- Varför tror Iza att Robins mamma inte tycker om henne?
- Vad gav länsstyrelsen för besked om silverskatten?

Kapitel 22

- Vad tar Iza med sig som bevis från Pauls hus?
- Vad är det som mamma vill prata med Iza om?
- Vad gör Iza för att rädda situationen?

Kapitel 23

- Robin och Mika pratar en del meänkieli.
- Vad tror du det här betyder:
Nukku-Liisa
Mitäpä tässä
Ei se kannatte
- Se om du kan ta reda på de rätta svaren.

Kapitel 24

- Varför berättar inte mamma att hon har varit nere i Kaulinpääs grottor?
- Vad gör Iza för att Enok ska tro på att viskorna verkligen existerar?
- Vad tycker Virva om att hon tar med honom?

Kapitel 25

- Det finns två olika slags viskor, vad heter de?
- Hur lång tid har det på sig att stoppa bygget?

Kapitel 26

- Hur många är viskorna?
- Enok ger Virva ett smeknamn, vilket?
- Varför blir Iza glad över att Enok och pappa har lika röster?

Kapitel 27

- Vad berättar Liv och Helly om vintersolfesten?
- När inträffar vintersolståndet i år?
(Sök information.)

Kapitel 28

- Var firar de vintersolfesten?
- Varför får de bråttom därifrån?

Kapitel 29

- När ändrar sig pappa och börjar tro att Iza har rätt om viskorna?
- Varför knappar Iza in 112?

Kapitel 30

- Vem har skadat Iza?
- Varför bär de i väg med henne?

Kapitel 31

- Var vaknar Iza upp?
- Vem får hon som vårdare?
- Tycker du att han är en bra vårdare?

Kapitel 32

- Nämn några skillnader mellan virvelviskor och skrindviskor.
- När på året åker skrindviskorna från Kaulinpää?
- Är det något som Iza och Varkjaur har gemensamt?

Kapitel 33

- Varför känner inte Izas mamma igen Östan?
- Varför är Östan så arg på Nina?

Kapitel 34

- Vad börjar Nina minnas?
- Vad sägs om den som får mandeln i gröten?
- Varför tror du att Iza inte längre vill flytta tillbaka till Stockholm?

Kapitel 35

- Hur reagerar Iza på att Robin kommer och hälsar på?
- Vem möter Iza när hon går ut mot jättekasten?
- Vem räddar henne?

Kapitel 36

- Varför tror du att Iza är så irriterad på Robin?
- Vad tycker mamma, pappa och Enok om Izas beteende?
- Vad har skrindviskorna gjort med isen?

Kapitel 37

- Vem tycker Iza att hon ser under isen?
- Hur kommer Iza hem efter att ha legat i snön?
- Varför vet pappa att Izas historia inte stämmer?

Kapitel 38

- Vad vill Paul ge till Iza?
- Vad gör pappa när han får syn på Varkjaur?

Kapitel 39

- Vad hittar Iza i sin ficka?
- Varför tror du att mormor valde just Iza?

Kapitel 40

- Vad tycker Enok om att Iza gör slut på sms? Vad tycker du?
- Vad svarar Robin?
- Vad vill viskorna fråga Iza?

Kapitel 41

- Vad tycker mamma om tanken att Iza skulle bli väktarinna?
- Hur känner Iza inför att bli väktarinna?

Kapitel 42

- Vad ser Virva i Izas tennkrona?
- Vad kallar de ceremonin där Iza blir väktarinna?
- Vad händer när skrindviskorna ska svära henne trohet?

Efter läsningen

Här kommer några förslag på hur du kan arbeta vidare med boken ämnesorienterat.

Svenska

DISKUTERA

- *Väktarinnan* är den första delen i en trilogi. Nu när du har läst slutet, finns det något som tyder på att det kommer att bli fler böcker?
- Vad tror du händer Iza efter det här?
- Finns det några moderna myter om väsen som du känner till, sådana som sprids på nätet, till exempel?

DRAMATISERA/DRAMAÖVNINGAR

Dramatisera någon händelse från boken. Skriv ner alla repliker och öva så att ni kan dem utantill. Eller gör egna filmer.

SKRIV

Skapa egna väsen, skriv om några väsen som bor där du bor. Välj en scen och skriv ur någon av viskornas synvinkel. Virva eller Varkjaur till exempel.

Låtsas att du skriver anonymt på ett bloggforum som handlar om väsen. Du har träffat viskorna och vill veta om någon annan sett eller hört talas om dem. Beskriv hur de ser ut och hur det gick till när du mötte dem. Fråga om någon annan träffat dem.

SPRÅKBRUK

Språket meänkieli som talas i Tornedalen räknas som ett av Sveriges minoritetsspråk.

I Läroplanens syftestext för svenska står det att:

”Undervisningen ska även bidra till att eleverna får möta och bekanta sig med såväl de nordiska grannspråken som de nationella minoritetsspråken.”

Här nedanför är en lista på några exempel på ord på meänkieli:

Barn – Kläppi

Bil – Piili

Usch – Huija

Röd – Punanen

Brun – Pruuni

Blå – Sininen

Älg – Hirvi

Ta reda på vad de här orden heter på finska. Liknar ordet på meänkieli det svenska eller det finska?

Bild

I Läroplanens centrala innehåll för årskurs 4–6 ingår bildframställning, som exempel nämns: ”Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text” och ”teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.”

RITA OCH MÅLA

- Rita eller måla en scen ur boken. Du kan även välja att göra flera illustrationer som en seriestripp.
- Rita porträttbilder på Iza, Virva, Varkjaur, Enok, Helly, Robin eller Paul.
- Tornedalen har en egen flagga. Ta reda på hur den ser ut och rita den.

ILLUSTRERA/SKAPA TREDIMENSIONELLT/SLÖJD

Virvelviskorna bär kläder som är virkade i naturens färger. Rita hur kläderna ser ut. Gör ordentliga skisser och mönster så att du kan sy eller tillverka en maskeraddräkt utifrån det. Viskorna har också långt hår där årstidens växter är inflettade. Hur skulle du kunna göra deras frisyrer? Fundera också på hur du skulle kunna göra ett bergkristallsmycke att bära runt halsen.

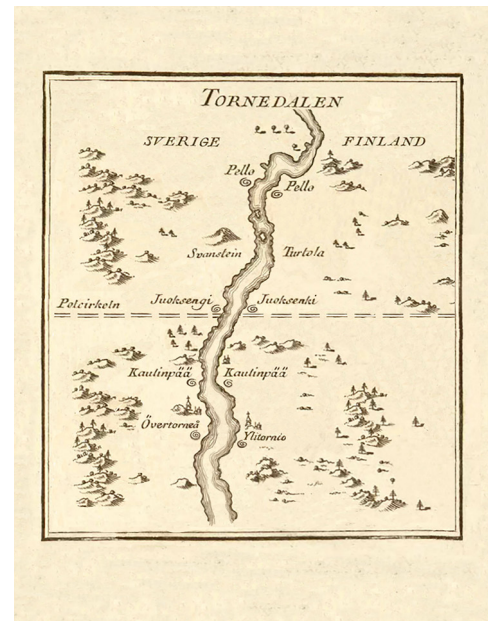
Geografi

TA REDA PÅ MER OM VINTERSOLSTÅNDET

- Vad är vintersolståndet? Varför inträffar det vid olika tidpunkter?
- Finns det ett sommarsolstånd?
- Vad är höstdagjämning och vårdagjämning?

TORNEDALEN PÅ KARTAN

- I vilket område ligger Tornedalen? Leta även upp finska Tornedalen.
- Vad är polcirkeln? Var går den?
- Hitta Övertorneå på Sverigekartan.
- Vad har Övertorneå för kommunvapen? Finns svarträvar?
- Hittar du byn Kaulinpää?
- Kan du hitta tvillingbyarna, som beskrivs i boken och finns på kartan i boken, på en riktig karta? Varför tror du byarna heter samma sak i Sverige och Finland?

Historia

- Ta reda på när gränsen drogs mellan Sverige och Finland. Varför delades länderna?
- Hur länge var Sverige och Finland samma land? Var går gränsen mellan länderna?

Samhällskunskap

I Läroplanen står det att undervisningen i samhällskunskap för årskurs 4–6 ska behandla följande innehåll: ”*De nationella minoriteterna judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar: kultur, historia och rättigheter.*”

Boken *Väktarinnan* utspelar sig i Tornedalen och tornedalingar är en av Sveriges minoriteter.

TA REDA PÅ MER OM MINORITETER

- Vad är en minoritet?
- Vilka är de fem minoriteterna som vi har i Sverige?
- Vad krävs för att du ska räknas till var och en av dem?
(De kan ha olika syn på det.)
- Kan någon vara flera minoriteter?

Musik

Tornedalen har en egen sång som finns både på svenska och finska:

TORNEDALSSÅNGEN

Var hälsad vackra Tornedal,
vårt hem långt upp i nord.
Du är för oss det bästa val
på denna vida jord.
Du är för oss det bästa val
på denna vida jord.

TORNIONLAAKSONLAULO

Oi terve, kaunis Tornion maa,
sä seutu armainen.
Ken täällä elää, kodin saa
ja onnen ainaisen.
Ken täällä elää, kodin saa
ja onnen ainaisen.

Se om du kan hitta Tornedalssången så du får höra hur den låter.

Hemkunskap

Rieska är ett bröd som bakas i Tornedalen.

3 dl kornmjöl
2 ½ dl vetemjöl
1 tsk salt
½ tsk bikarbonat
4 dl filmjöl

1. Sätt ugnen på 280°. Rör ihop de torra ingredienserna. Tillsätt filmjöl. Rör ihop till en lös deg.
2. Ta fram två bakplåtar med bakpapper på. Strö mjöl på papperet och dela degen i 4 delar, 2 klickar på varje plåt.
3. Strö mjöl över degen och platta ut till ca 20 cm runda och 1 cm tjocka kakor. Borsta bort överblivet mjöl så att mjölet inte bränns i ugnen.

Länkar

www.minoritet.se

Om Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk.

www.str-t.com

Svenska Tornedalingarnas riksförbund.

Kontakta författaren

Läs mer om författaren, boka ett författarbesök eller skicka frågor om böckerna.

www.asarosen.se

Instagram: asa_rosen